

som forklarer forskydningen af befolkningen mod øst samt omlægningen af landbruget fra ensidig agerdyrkning til dyrkning kombineret med avl og salg af kvæg. Yderst interessant fra personhistorisk synsvinkel er forfatterens klarlægning af adelsfamiliernes vandring fra vest til øst. Den gamle sønderjydske adel forsvandt i det 14. årh. og blev hurtigt erstattet af tysk og slesvig-holstensk indvandreradel, der indtog de græsrigge godser i øst: familier som Lembek og Ahlefeldt bliver på kort tid storgodsejere, panteindhavere og administratorer under Valdemar Atterdag og dronning Margrethe I, medens hele det sønderjydske midterland blev uden ridere – vest for ishavsranden findes heller ingen senmiddelalderlige voldsteder. Derved skabes en klassebevidst gårdejerstand, der har sat sit præg på landsdelens østlige egne.

Klart, pædagogisk og forebilledligt kortfattet fremlægger Gregersen sine teorier, der måske nok vil vække diskussion vedr. detaljer, men turde stå sig godt som helhedsbillede. Er der intet, der savnes i denne veldokumenterede fremstilling? Jo, en sammenfatning på tysk.

Michael Linton

Ole Ventegodt: *Redere, rejser og regnskaber. Et par flensborgske partrederiregnskaber 1783-1812*. (Udgivet af studieafdelingen ved dansk Centralbibliotek for Sydslesvig. Flensborg, 1989). 258 s., 148 kr.

I byarkivet i Flensborg har forfatteren fundet to originale regnskaber fra et par af byens partsrederier. Oprindeligt var det meningen at materialet skulle danne grundlag for en længerevarende undersøgelse af søfartsforhold i byen, men da forfatteren af forskellige grunde måtte opgive sine studieplaner, blev resultatet også et andet.

Det, der her lægges frem, er da også mere snævert knyttet til de bevarede regnskaber, end det oprindeligt var tænkt, og det der møder læseren er derfor ikke nogen forskningsmæssig syntese, men en bearbejdelse af regnskabsbøgerne, så læseren kan følge skibenes rejser enkeltvis. Det er sådan set et udmærket kompromis, når det større projekt nu måtte opgives. Det kan så være op til andre, at sætte resultaterne ind i en sammenhæng.

Læseren møder i fremstillingen en strøm af detaljer: Vi hører om ladninger, skibshavari, omkostninger ved fremskaffelse af udrustning, og hvad nu ellers skipper og reder har betroet deres regnskabsbøger.

Fremstillingen er godt illustreret, og der er lagt vægt på at gengive kort, der viser de destinationer, som omtales under de enkelte rejser.

I en kort afslutning bemærker udgiveren, at skibene var repræsentative for byens handelsflåde, og det samme mener han også at kunne sige om rederne. Og, det bliver bogen jo ikke mindre interessant af.

Henrik Fode

NORDEN

Diplomatarium Norvegicum XXII første halvbind. (Utg. af Norsk Historisk Kjeldekrift-institutt, Oslo 1990). 416 s.

Efter 140 års tålmodigt udgivelsesar-

bejde er 'Diplomatarium Norvegicum' nået til bind 22, og arbejdet synes langtfra at være afsluttet. For medens middelalderkilderne vel er udtømt, er mulighederne i 1500-tallet stadig legio. Det foreliggende halvbind omfatter